

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Sloveniju in slovenski del
Julijske Krajin
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Široci 'Istra' plaćaju uredno pretplatu i rađoći tako da poboljšanje ovoga jedinoga glasila Hrvata i Slovenaca iz Italije, ispunjavate svoji osnovni dug prema svom zavičaju i svojoj braći.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Inteligencija u emigraciji

U svojem predavanju o Pazinskoj gimnaziji (kojega smo registrirali u prošlom broju), dotakao se prof. Nikola Žie i bivših djaka Pazinske gimnazije u emigraciji. Skoro svi abiturijenti Pazinske gimnazije emigrirali su u Jugoslaviju. Na prste bi se moglo izbrojiti bivše djake te gimnazije koji su ostali kod kuće. Većina tih koji su emigrirali, kaže prof. Žie, osjeća se kao da su prešli ocean i emigrirali u Ameriku, iako su skoro svi politički emigranti.

Predavač nije te večeri potanje analizirao tu tvrdnju, pa čemo nastojati na ovom mjestu razmotriti odnos toga dijela naše emigracije prema Istri i njezin odnos prema ostaloj emigraciji. U početku treba naglasiti da izraz 'inteligencija' za školovane ljude ne smatramo tačnim, ali se pod tim pojmom obično uzimaju ljudi školovani u srednjim i višim školama, pa čemo i mi pod tim nazivom obuhvatiti sve one školovane ljude koji se ne bave manualnim radom.

Da nam ta razmatranje budu jasnija, moramo se vratiti malo unatrag. Mi smo u Istri bili odvijek samo seljaci i, donekle, ribari. Sve do 1899. nismo imali hrvatske srednje škole, a i hrvatske pučke škole po selima su bile rijetke. Ono što je Balota jednom napisao, da su u Istri svi seljaci Hrvati, a svi Hrvati seljaci, tačno je skoro sto po sto. Djeca imućnijih seljaka, koja su išla u srednju školu, ostavljala su sa svojim stalačima i svoju narodnost. Odnarodjivali su se, uz neznatne iznimke, jednino su svećeneli ostajali u ogromnoj većini vjerno svome narodu. Tako isto su se odnareodjivali i svi oni seljaci koji su postajali obrtnici ili radnici u gradu, pa su tako u Istri zasti seljaci bili uvijek kompaktno na jednoj strani kao narodnost, a građani na drugoj kao druga narodnost. Na taj način se antagonizam između sela i grada potpuno poklapao s antagonizmom između dva naroda, a u taj antagonizam je bila obuhvaćena inteligencija kao pripadnik drugoga naroda.

Da je naša nacionalna borba u Istri bila ujedno i seljačka, to je jasno. Borba seljaka za zemlju, za jeftin kredit protiv lihvarstva, za prosvjetu. Da su je tako shvatili i građani, vidi se i po tuzbi istarskih građana 1888., koju su bili uputili u Beč ministarstvu i u kojoj su hrvatski narodni pokret u Istri označili socijalno revolucionarnim, nazvali ga čak komunističkim, i tražili zaštitu Beča.

U toj borbi, narod je osjećao potrebu za svojim školovanim ljudima. I uz velike žrtve zajednice, školovao se bistrije seoske mladiće. Ti mladići, odgojeni u hrvatskim zavodima, ostajali su, za razliku od ovih prijašnjih, vjerno svome narodu i polnako zauzimali mjesta u upravi, školstvu, sudstvu itd. Naglim prelazom Austrije iz feudalne u građansku državu, razvitkom industrije i brodarstva u našim krajevima, kao i podizanjem škola i ulaskom hrvatskoga jezika u državnu administraciju, stvarala su se mjesta za te naše školovane ljude.

Interes naših školovanih ljudi prije rata u Istri bio je zajednički s interesom seljaštva. Jer seljak, naročito iza uvadjanja općeg prava glasa, bio je snaga barem svake četvrte godine za vrijeme izbora. Sa tom snagom kao podlogom, inteligencija se borila za škole, za hrvatski jezik, za mjesta u administraciji. Ta borba je bila u interesu seljaka, t. j. ogromne većine hrvatskoga naroda u Istri, ali je indirektno ta borba bila i u interesu inteligencije kao staleža, jer su se na taj način otvarali putovi u službu školovanim ljudima, i borba za gospodarsku neodvisnost od grada pomoću svakovrsnih združega, bila je u interesu inteligencije kao staleža, iako je baš taj

Narodne manjine u Trećem Reichu

Govor njemačkog ministra unutrašnjih poslova dra Fricka o narodnim manjinama u Njemačkoj — Broj Hrvata i Slovenaca — Navodi beogradskog lista „Ravnopravnost“

Berlinski novinski ured „Dunav“ javlja: Na primanju stranih diplomata i novinara, koje redovito svakog mjeseca priredjuje šef vanjsko-političkog ureda nacionalsocijalističke stranke, Alfred Rosenberg, održao je ministar unutrašnjih poslova, dr. Frick, uzvanicima poduze predavanje o nenjemačkim narodnostima skupinama u Reichu. Predavač je naprije govorio o glavnim načelima manjinske politike nacionalsocijalizma istaknuvši:

da po njemačkom stanovitiu sve njemačko skupine bilo gdje u svijetu tvore jedinstveno narodno tijelo,

čiji, da se narodnost u cjelini poklapa s državom, neće se u Evropi nikad potpuno moći postići. Zato je u toliko potrebitno, da se stranini narodnostima skupinama, koje žive u drugoj državi, omogući prirodno pravo na samostojni život. Netko može biti pripadnik čistog naroda, a istodobno i svjetski građanin države drugog naroda. Zato, ljubav, kojom Njemačka visi na svojoj narodnosti, a koja sačinjava i temelje njemačke unutrašnje i vanjske politike, održat će uvijek budnim i najdublje razumijevanje za druge narode i za njihove narodnostne skupine u Trećem Reichu, rekao je ministar.

Govoreći o položaju nenjemačkih narodnostnih skupina u Njemačkoj citirao je dr. Frick riječi Hitlera, da Njemačka otkinjavu svako prisilno germaniziranje nenjemačkih skupina. Velikonjemački Reich nema doduše još ikakvo kodificirano narodnostno-manjinsko pravo, ali za nacionalsocijaliste su riječi i smjernice Hitlerove obavezni zakon. Tačno podatke o pojedinih narodnostnim skupinama u Njemačkoj dat će tek popis pučanstva koji će se obaviti u svibnju. U svakom slučaju je najveća od tih skupina ujedno i najmlađa a to su Česti u sudetskom a broje oko 300.000 duša. K tome pridolazi još 300.000 Čeha, koji su se naselili u Beču. Ako nije uračunati ovaj okruglo 200.000 Čeha koji su na temelju međudržavnog ugovora od 20. studenoga 1928. optirali za Češko-Slovačku i zadržali staro državljanstvo. Kako je školska nastava na materinskom jeziku od bitnog značenja u životu svake narodnostne manjine, posvećena je s njemačke strane najveća pažnja češkom školstvu u kraljevini s korienitnim češkim pučanstvom, kako bi se ono nesmetano moglo razvijati u ruzni mjeri.

O milijunskom češkom narodu, naglasio je dr. Frick, ne može se govoriti kao o manjini, budući da on tvori vlastiti protektorat Češku u Moravcu. Životni interesi njemačkog naroda od 80 milijuna (tražili su bezuvjetno, da se taj prostor uvrti u velikonjemački životni prostor.

Druga narodnostna skupina po veličini je poljska. Prema popisu pučanstva iz 1933. bilo je u istočnim njemačkim krajevima oko 113.000 osoba s poljskim materinskim jezikom, dok je oko 255.000 označilo kao svoj materinski jezik i njemački i poljski. U Njemačkoj se jedva može naći koji nezaposleni Poljak, što se našlo ne može reći i za Nijemce u Poljskoj. Kod posredovanja rada ne pravi se u Njemačkoj nikakva razlika između pripadnika raznih narodnostnih skupina i Nijemaca. 6 lavnih i 56 privatnih pučkih škola s poljskim nastavnim jezikom, kao i dvije poljske privatne sred-

nje škole u Bentheim i Marlenwerdem sačinjavaju pored velikog broja raznih udruženja temelje kulturnog života poljske narodnostne skupine u Njemačkoj.

Treću narodnostnu skupinu po veličini sačinjava oko 40.000 Hrvata, koji stanuju u Burgenlandu većinom u zaokruženim selima kao seljaci, a četvrtu oko 30.000 Slovenaca na jugu Koruške.

I Hrvati i Slovenci posvjedočili su svoju državljansku vjernost na taj način, što su prilikom izbora za velikonjemački Reichstag 1938. i ujedno plebiscita za ujednjenje Austrije s Njemačkom gotovo stopostotno glasali s da.

U Burgenlandu tvori oko 10.000 Mađzara petu narodnostnu skupinu, kojoj je imadu najdalekosežnije osigurau vlastiti život. Narodnostna skupina Danaca u Schleswigu broji 5—10.000 duša, dok se pripadnicima Amelenskog područja sada u Njemačkoj naziva i to prilici jednako jaka skupina Litvanaca srami skupine od kojih 45.000 Nijemaca u Litvi. Končan živi u Beču i oko 2.000 Slovaka, kojima je obzirom na suvremeni postupak prema Nijemcima u Slovačkoj omogućen nesmetani razvoj.

Jasno je, da postupak prema njemačkim manjinama u drugim državama neće ostati bez utjecaja ni na postupak prema odnosnim narodnostnim skupinama u Reichu.

U Njemačkoj je svakoj narodnostnoj skupini načelno zajamčen vlastiti narodnostni život. Sigurnost države povlači i tu dakako razumljivu granicu.

Slohadu organiziranju odnos se samo na članove u Njemačkoj živući narodnostnih skupina, a ne i na osobe tuđe narodnosti, kako uostalom i sam Reich razlikuje između narodnostnih Nijemaca i njemačkih podanika, koji žive u inozemstvu. Kako se u glavnom radi o susjednim državama, Njemačka se trudi oko stvaranja uzajamnih sporazuma, koji bi odnose obojestranih narodnostnih skupina riješili na miran i prijateljski način. Njemačko-poljska izjava o manjini iz studenoga 1937. nije dosada najvažniji ispunila svu očekivanja, pa tu postoji još čitav niz važnih pitanja, koja valja riješiti. Sasvim drukčije su prilike na njemačko-danskoj granici, gdje vlada većina zadovoljavajuć uzajamni odnos u postupku s narodnostnim skupinama. Broju od okruglo 10.000 Mađzara u Reichu stoji nasuprot skupina od 650.000 Nijemaca u Mađzarskoj, ali se smije pretpostaviti, da će uskoro biti zadovoljene opravdane želje njemačke skupine u Mađzarskoj. U Jugoslaviji broji njemačko narodnostna skupina oko 700.000 duša, pa u velike premašuje broj Hrvata i Slovenaca u Njemačkoj, ali će se i tu začelno naći mogućnost svrsishodnog i razumnog uzajamnog rješenja.

Prijetili smo skoro u cjelosti i doslovno govor ministra dra Fricka onako kako smo ga primili od novinskog ureda „Dunav“ u Berlinu. Na taj isti članak osvrće se i posljednji broj beogradskog nješenjeka „Ravnopravnost“, na iza citiranja gornjih brojeki kaže:

„Austrijska statistika od 1910. godine priznala je na sadašnjoj teritoriji Koruške 66.493 Slovenaca.

Crkvena statistika za 1918. godinu kazuje 102 sasvim slovenske župe sa 98.937 Slovenaca, 15 slovensko-njemačkih župa sa

21.345 stanovnika u 15 njemačko-slovenska župa sa 33.398 stanovnika. Austrijski popis 1923. godine dao je još 37.922 Slovenaca. Prema austrijskim službenim podacima 1936-1937. godine osnovne škole pohadalo je još 10.553 učenika slovenske narodnosti. Ovaj broj slovenske djece očividno nije u pravoj relaciji sa brojem ukupnog slovenskog stanovništva koji navodi austrijska statistika za godinu 1923 (37.929). Broj slovenskog stanovništva je očividno sviešen malen. Što dokazuje da austrijski popis od 1923. godine nije bio objektivan.

Gradšćanski Hrvati navodi austrijski popis 1923. godine 42.011, a popis iz 1934. godine 40.500.

Pored toga je u Beču živelo oko 10 hiljada gradšćanskih Hrvata, a prema statistici župnika Martina Meršića u Austriji je bilo 1921. godine oko 55.000 Hrvata.

Popis 1931. godine naveo je u Jugoslaviji 499.996 stanovnika njemačke narodnosti. Od tih treba oduhit 17.614 stranih državljana i 10.026 Židova njemačkog jezika, tako dobitimo broj Nijemaca Jugoslovenskog državljanstva 472.329. Nije lako ustanoviti koliko je Nijemaca u Jugoslaviji danas. To će pokazati tek budni popis stanovništva, koji će se obaviti 1941. godine. Ipak možemo već danas da kažemo, da se broj Nijemaca ne će mnogo povećati. S obzirom na hrzo opadanje poroda u njemačkim porodicama i na prirodni proces asimilacije mogli bi se čak i desiti, da se njihov broj smanji.

Njemačka štampa u Jugoslaviji sve se više uznemirava zbog brzog opadanja priprastala kod Nijemaca.

Ne bih htio ulaziti u potankosti problema, navest ćemo samo nekoliko najkarakterističnijih primjera koji osvjeljavaju demografski položaj Nijemaca.

Na 55.890 pripadnika reformatske crkve u Jugoslaviji 1936. godine rodilo se 883 djece, a umrlo je 893. Na 13.056 njemačkih vjertnika koji pripadaju toj crkvi rodilo se 242 djece, a umrlo su 232, dakle prirodni prirastaj iznosio je 10 duša!

Svapsko-njemački prosvjetni savez ima čak naročito starijnaka, g. Johana Wisenta koji proučava populacijske probleme kod Nijemaca u Jugoslaviji. On je na primer ustanovio da je prirodni prirastaj kod Nijemaca u razdoblju 1919-1923 iznosio još 11.14 na 1000 stanovnika, a u 1934. godini spao je na 3.71. Poznata je stvar da neka njemačka naselja čak izumiru. „Deutsche Presse“ je još 1937. godine ustanovila, da Nijemci neće nauživati više prirodnog prirastaja. Neki njemački ispitivači prošlosti naselja Jarak ustanovio je da se u Jarku, selu sa 2000 stanovnika, u toku posljednjih 10 godina rodilo 374 Nijemaca, a umrlo 381.

Sastanak u Veneciji

U Veneciji su se sastali 22 i 23 o. mj. Jugoslovenski ministar vanjskih poslova dr. Cincar-Marković i grof Clano. Cjelokupna talijanska štampa piše opširno i na prvih stranicama o tom sastanku, a i ostala svjetska štampa pažljivo je pratila te razgovore. Poslije sastanka izdan je sljedeći komunikle: »U toku razgovora, koji su vođeni u Veneciji 22 i 23 aprila 1939. godine između ministra vanjskih poslova Italije grofa Ciana i ministra vanjskih poslova Jugoslavije dra Aleksandra Cincara-Markovića, svestrano su proučena pitanja, koja u današnjoj situaciji interesiraju dvije susjedne i prijateljske zemlje, imajući u vidu i posljednje događaje u Albaniji. Ovo razmatranje potvrdilo je još više savršenu srdačnost, koja se od zaključenja beogradskog pakta, koji osigurava mir na Jadranu kao i poštovanje međusobnog interesa, stalno konsolidirala i učvrstila u svim oblastima i u svima pravcima. Dva ministra su se saglasila, da se suradnja, puna povjerenja, koje postoji između ove dvije države i između Jugoslavije i Njemačke produbi kako na političkom, tako i na privrednom polju u cilju održanja mira i poboljšanja uvjeta stabilnosti u podunavskom bazenu. Što se tiče odnosa s Mađzarskom, dva ministra vanjskih poslova proučila su situaciju koja proizlazi iz nedavnih manifestacija i konstatalirali su sa zadovoljstvom koliko su one otvorile nut jednom korisnom razumijevanju između vlada u Beogradu i Budimpešti.

dio narodne borbe prvenstveno koristio seljaku.

Interesi narodnih masa i Interesi inteligencije nisu se kosili, već su se popunjavali. Uz to treba imati na umu da je to bila inteligencija u prvoj generaciji, vezana i osjećajima za selo. Na taj način postaje jasan onaj srdačan odnos i povezanost seljaka i kozovane gospode za razliku od one drugonarodne gospode protiv koje su bili solidarni i hrvatski seljaci i hrvatski intelektualci u Istri. (Skoro sličan razvitak i odnos vladao je i u Dalmaciji, dok su u užoj Hrvatskoj bile prilike i razvitak potpuno suprotni. Ovdje u užoj Hrvatskoj je vjerkovna borba seljaka za svoje pravice bila ujedno i borba protiv hrvatske gospode, a Inteligencija, pa i ona proizašla iz sela naslanjala se na tu gospodu kao na ekonomski i politički jačega koji može dati usluge.)

Je sva naša inteligencija otišla u emigraciju, a seljaštvo je, uz manje iznimke, ostalo na svojoj grud. Ali i oni seljaci koji su emigrirali prešli su u emigraciju među radništvo, tako da danas imamo ovdje s jedne strane radništvo, a s druge Inteligenciju, uz neznatne iznimke poljodjelaca.

Sada se postavlja pitanje: u kakovom odnosu stoje interesi te naše inteligencije u emigraciji s interesima radništva u emigraciji, i u kakovom odnosu stoje interesi seljaka u Istri s interesima te inteligencije?

Da se u našim emigrantskim društva često čuje, naročito pred godišnjom skupštine — »Ne čemo fakultetije« — i da se zaista mnogo inteligencije odnosi prema Istri onako kao oni koji za vazda predju ocean, to su činjenice.

Zašto je to tako i kako je do toga došlo, nastojat ćemo (ako bude moguće) analizirati u sljedećem broju. (t. p.)

Slovinci doma in v tujini

Od tednu »Za našo kri v tujini«

Vprašanje malih narodov je danes v Evropi eno najvažnejših. Važno pa je bilo to vprašanje v toki zgodovine. Veliki narodi so si knalu in zelo zgodaj uresili svoje skupni-ti. Njih države so prišle že zgodaj tvoriti močne enote, ki so na to širile svojo moč tudi na zvezi. Pri tem so segale preko ozemelj, na katerih je prebivalo izključno njih ljudstvo. Zajemale so v svoje območje pogoltno tudi druge narode, bodisi v celoti ali pa njih manjše dele. Bili so to znati manjši narodi, ki si tako močne kpnosti v okviru svoje države, kot so si jo veliki narodi ustvarili, ni o mogli ustvariti. Tako je bilo v Evropi vedno vprašanje manjših in velikih pa dnevnih redih in za ostalo do danes. Noben sodarilni sistem ni nobena ureditev Evrope ni mogla vsaj približno rešiti tega vprašanja, ampak ga je vedno bolj in bolj zapletala. Vprašanje malih narodov je torej že danes edrto vprašanje Evrope, ki mora najti enkrat svoje reševje. S tem bi izgubila ena izmed mnogih sporilni točk, ki zlasti danes vzmirajo Evropo. Princip, da je narod pred državo, bi moral biti novi ureditvi vodilo v reševanju. Uposelvatl moramo namreč, da so države dostikrat umetne tvorbe, ki so jih poklicali v življenje slučajni politiki, ki zgodaji, ki so čisto zunanji ozeimlj, za kajti na gre.

Eden izmed malih narodov, ki leži poleg tega na najbolj življivi točki Evrope, je daz dvoma slovinci. Poleg tega se je to tudi narod, ki si do sedaj ni mogli urediti in zgraditi svoje države ali posebne enote. Skozl vsa zgodovino je bil razcepljen in razbit med številne druge večje države. Politična karta slovenskega ozemlja se je vedno spenjanjala. Prvie je bila to ozemlje razdeljeno med večdruha in Finlandsko Murko. Leta 828 je Ludvik Nemški razdelil slovensko ozemlje na štiri pokrajine. V XIII. stoletju se prlno močna umetna naseljavina knezov med Slavane. Prekmurški Slovinci so živeli pod Madžarskimi celili 1000 let do leta 1918, oturizemlje pa je bilo največ pod Habzburžani in se tu razbitlo v dežele Kranjsko, Korosko, stajersko, Istru, Gorisko in celo v del beneške republike. Nobeno drugo ozemlje menda ni bilo v Evropi tolikokrat in tako razkosano kot slovensko.

Toda dočim nam o naši pretekli razsečnosti pričajo je spacena imena, bodisi v današnjih Nemčiji, na Madžarskem, v Furlaniji in drugod in do danes vemo konaj kod približno ta tekle nekdanje naše meje, kar seveda ni nič edinega, pa ni mo se do danes prestici natančno keliko nas je, kje smo in kam zglnja nas rod, ki se more iz enih ali drugih razlogov izseliti. Hoteli bi pri tem opozoriti na velike selitve, zlasti Nemce, ki vodijo a svoji selitvah natančne kartice tako da vedo vedno za vsakega kje je in kaj dela. Če je to storil narod, ki šteje do 80 milijonov duš, koliko bolj bi moral to storiti mi.

Če poskušamo danes približno iznesti podatke o številu Slovencev, zlasti onih, ki živje izven meja, je to le poskus, ki brez dvoma ne more biti točen. Po statistikah znaša število Slovencev v svetovni državi okroglo 1.200.000. Natančne se seveda statistike o številu Slovencev, ki žive doma v Sloveniji, doim številu onih, ki so razkopljeni po Jugoslaviji ni moel skoro niti približno navesti. Razvidno bo to sele iz državnih statistik, ki pa še niso v podrobnosti objavljene.

Število Slovencev, ki živje izven meja pa moramo deliti v dve veji. Prvdesm na one, ki živje nekako na obronkih maturske zelnje in tvojje v estalni ne pretirano kpnosti, ki so pa ločni le po državnih mejah, in na one, ki so se morali izseliti bodisi v druge evropske države, bodisi preko morja. Število naših manjšin pod Italijo štejeemo običajno na okroglo 600.000, dočim one na Koroskem na 100.000, onstran Drave in onstran Prekmurja ob Rabi pa na 20.000, dočim je na Madžarskem vsaj se 10.000 Slovencev. Onih ki so vtonili bodisi na Češkoslovenskem polju in na madžarskem topeem zadnjega stoletja, pa tu sploh ne štejeemo in lahko rečemo, da so gornje številke prej skromne, kot pa prave. Število slovenskih izseljencev v Evropi znaša okrog 80.000 do 100.000. Največ se jih vtonilo v Francijo, kjer jih je okoli 30.000, sledi jih Nemčija, Avstrija, Vestfalska, dalje Belgija, Nizozemska, Luxemburg, nekaj tisoč jih je celo v Rusiji. Od prekomorskih držav je sprejela največ izseljencev Amerika in čer Zedinjene države, kjer je naseljenih okoli 390.000 Slovencev. Sledijo jim Kanada z okolo 20.000 Slovinci, južna Amerika pa z okoli 40.000. Tako imamo v Južni Ameriki n. pr. v Buenos Airesu zelo močno slovensko kolonijo, ki je zelo kulturno in politično povezana. V Afriki je okoli 800 Slovencev samo v Egiptu, dočim jih je v Avstraliji in Aziji trestre-enih tudi nekaj tisocev. Močne kolonije v Afriki so zlasti v Kajru in Alekandriji, ker se je tja izselilo zlasti mnoga naših ljudi izpod Italije. Če tako približno sestevamo izven teh meja naše države živje Slovinci, lahko ugotovimo, da jih živje izven teh meja najmanj toliko, če ne še več.

Zivljenje naših manjšin, je vsaj nam in našim čitajem kolikor toliko v po-

VPRASHANJE SLOVENSKEGA JEZIKA

Značilno potovanje tržaškega škofa v Rim

Za velikonoečne praznike se je mudil v Rimu tržaški škof mgr. Santin, kjer je isposloval za Trst novo semenišče. Njegova želja je s tem uslišana. Za naslednje šolsko leto se bodo že odprla vrata tržaškim bodočim duhovnikom tega novega cerkvenega zavoda.

Mgr. Santinu se je izpolnila tudi želja, da bodo iz novega semenišča izhajali duhovniki namenjeni za deželo, ki bodo vzgojeni v novem duhu. Dolžnost vsakega je, pravi Santin, in vseh, ki imajo dar vere in ki razumejo potrebo, da ne sme ugasniti kršćansko življenje v naši deželi. Vse težave v katerih se nahaja škofija izvirajo iz pomanjkanja duhovništva. Zaradi tega je treba imeti dovolj duhovništva, ki bi moralno in intelektualno odgovarjalo potrebam sedanjega časa. Ze pred vojno so dobivali Italijanski semeniščniki, ki so študirali v Kopru, podpore od »Lege Nazionale«, ti so ostali najzvestejši zagovorniki novega duha in takih duhovnikov si želi tržaški škof mgr. Santin za slovenske in hrvatske predele Julijske Krajin.

Se z druge strani je važna Santinijeva pot v Rim. Ko je pred Mussolinijevimi razloži potrebo novega semenišča v Trstu, je predsednika vlade vprašal, če o dovoljenje v Julijski Krajin pridive v slovenskem in hrvatskem jeziku, nakar mu je bilo odgovorjeno, da vlada ni nasprotna pridlgam v našem jeziku. Drugo vprašanje, ki ga je zastavil mgr. Santin Mussoliniju je bilo ali se sme v smislu določb konkordata verouk poučevati v slovenscini, Mussolinij mu je odgovoril, da slovenski jezik ni prepovedan. Veseli nas, da smo dobili od predsednika vlade taka zagotovila, na katera se z upanjem oslanjamo. Pri tem se spominjamo beogradskega sporazuma, z dne 25. marca 1937., ko je grof Ciano omenil

tudi naše razmere v Julijski Krajin: »Uveren sem, da bo to imelo najpovoljnije posledice za obmejno prebivalstvo obeh držav, ki bo od zaključenega sporazuma med Italijo in Jugoslavijo obutilo najblagobotnejše delovanje. S svoje strani sem obvestil g. predsednika o potrebnih navodilih, ki so bila dana italijanskim oblastem, ki se tlejejo učenja in uporabe hrvatskega in slovenskega jezika in v pogledu logoslužja v teh jezikih. Izjava ital. zunanjega ministra je bila takrat sprejeta a simpatijo od vseh.

Zaradi tega nas danes čudi, da še vedno obstajajo dvomi, ki zadevajo slovenski in hrvatski jezik in njegovo uporabo v cerkvi in prav tako dvomi, ki jih ima mgr. Santin in vprašanja, ki jih je zastavil predsedniku vlade v Rimu. Kot voditelj duhovništva in škofije bi moral vsekakor vedeti in bi moral imeti predvsem točne pojme za razumevanje tako važne zadeve kakor je jezik vernikov (tako škofije v Trstu kakor okolice. To so prav male drobtinice, a če drugača ni, moramo gledati tudi na to. Kajti vse tisto, kar je dovoljeno v slovenskem in hrvatskem jeziku, je v resnici malenkostna napram vsemu tistemu, kar bi moralo biti... Toda baš zaradi tega, ker je to vse, kar nam je ostalo, nam še vsako nadaljnje zmanjševanje tembolj boli.

Naj še navedemo drobtinice iz Intoranskoga pakta, si ga je Italija sklenila z Vatikanom 11. februarja 1929. V členu 22. konkordata je v par besedah omejen tudi naš jezik in delne pravice, ki mu gre. V slučaju potrebe bodo t. j. duhovniki dobili vkarje ali koadutorate, ki bodo govorili, tako italijanski jezik, kakor krajevni jezik, da bodo morali pomagati vernikom v duševništvu v materinem jeziku po cerkvenih zakonih.

NALUPANI MLADIČ

Medulin, apr. 1939. — Da bi stekli bove zasluhe Ivan Lorenčan (Deljak) a Franc Sironč iz Medulina natanki su na mrtvo me 20odstinec mladiča Grga Grakalica, sina Mate Grakalica (Pisak). On je nevaio in kasnijem kod Laine u Medulinu onako kako se njima nije svjdale. Natanki mladič morao je odučati više dana. Ine Delijino je poznato nadake, ver je on bio bezalotno i prevorim ubio revolverom nekog Tromba iz Sisaia.

BRAT OSLIJEPIO BRATA

Pula, aprila 1939. U okružnom sudu bilo je 17. o. m. suđenje Antonu Radoloviću za jedne staneje veleposjednika Bembu blizu Bala. On se posvadio na gumnju sa svojim starijim bratom Matom. Mate mu je naredilo da spremi s gumnja slamu, ali Anton nije htio. Deslo je do prepirke i u toj prepirel te mladih brat udario starijega tako jako po glavi da mu je labio lijevo oko. Anton Radolović je rael toga oduđen na roditelji dana ratvora i na plaćanje sudskih troškova.

RAZNIJELA GA MINA

Pula, aprila 1939. Teška nesreća dogodila se u kamenolomu baunita kod Števinceta. Dvadesetgodišnji Ivan Mancin Anđelin iz Bokarića je pao u rov, ali jedna mina je eksplodirala baš trenutku kada je on bio na dnu i smrtno ga izranilo. Odmah su ga prevezli u Pulu u bolnicu, ali je uslijed slinoga gubitka krvi umro sljedeće večeri.

Sirotti, kanonik v Kopru

Trst, april 1939. — Bivši administrator Goriske nadškofije Sirotti, ki je bil neposredni naslednik knezomadžarskega Šečana, je bil te dni imenovan za kanonika v Kopru. Da je prišel na to mesto človek, ki je splošno znan po svojem svravnstvu do vsake, kar je slovenska in hrvatska, sta za njega sedanjemu tržaško-koroskemu škofu Santinu Sirotti le bili kakor znano, tudi hud svravnik prejšnjega tržaškega škofa Fogarja.

Dvije provale u Marčani

Marčana, aprila 1939. Ovih dana su izvršene u našem selu dvije provale, što je izazvalo nemilo začuđenje u selu, jer u našim krajevima takovi lopovluci nisu bili do sada poznati.

Prva provala je izvršena u kući Josipa Radolovića. Lopovi su provalili kroz zid u visini prozora i provalili u kuću. Njihov je cilj bio da se dočepaju sadržaja jedne skrini u kojoj su mislili da ima novaca, ali nisu ništa našli.

Druga provala izvršena je iste noći u prostorije Dopolavora. Tu su našli u ladic 20 lira, a osim toga su odnijeli i nekoliko flaša likera.

PROIZVODNJA GVOZDA I ČELIKA U ITALIJI

Proizvodnja gvozdene rude i sirovog gvožđa i čelika u Italiji kretala se po sljedešnjih godina (u 1000 t), ovako:

	1938	1937	1936
gvozdena ruda	1.011	1.016	659
sirovog gvožđa	817	914	895
fero-legure	963	750	747
sirovi čelik	2.223	2.027	2.023
elektro-čelik	628	584	591
S.-M.-čelik	1.684	1.493	1.425
vallanti proizvodi	1.841	1.815	1.715

Znatnije je porasla proizvodnja sirovog gvožđa i čelika, kao i elektro- i S.-M.-čelika.

DROBIŽ

— Cleveland (USA). — Dne 3 aprila je bil do smrti povožen Andrej Obad star 70 let in doma iz Cerknega na Primorskem, v Ameriki je živel 34 let in zapuščta ženo, dva sinova ter dve hčeri.

— Cleveland (USA). — Iz Woosterja O., je prišla vest, da je tamkaj naglo umrl Ciril Štebič, doma iz Ustja pri Vipavi, ki je bil dobro znan v Clevelandu.

— Barban. — Na sud su išli 83-godišnji Kola: Pristič i njegov 81 let Martin Stari je tužio sina da ga je tukao. Sin je riješen, jer je sud stekao uvjerenje, da je stari Kola pretjerao.

— Labin. — Rudar Gortian Lovro našao je kod ulaza u rudnik litiscu s novcem i pošeno je predao upravi rudnika. »Corriere istrinae« istice postenje Gortianova.

— »Geopolitica« — nova revija v Trstu. V Trstu je začela izhajati nova revija, ki se imenuje »Geopolitica«. Za podnaslov nosi to-le oznako: mesecni predjed politične, ekonomske, socialne in kolonialne geografije. Urednika sta Toglietto in Masini. Zaradi važnosti ki jo je geopolitika dublja posebno zadnje čase v Italiji, je sprejel oba urednika sam Mussolini in se zanimal za smernice in nalogo nove revije. Zanimivo je, da je smatralo uredništvo za potrebno, nastiliti pod seznanom sodručnikov se pripombo članki, zbrani v tej številki, izražajo le misel in sedbo podpisane avtorje.

— Grahovo. — Umrla je Terezija Brišarjova, znana po svojoj dobrodočnosti po vsej okolici. V dobi, ko je evetela nočičarska obit na Tolminkem, je tudi pomagala nočičarjem. Zнала je zelo več jezikov in je bila močna nabornica ter je vs izobrazbo pridobila kot samoniknja. Prebrala je veliko del (tudi in slovenskih pisateljev). Ko je bilo na Primorskem dovoljeno se nase časopisje, je bila podobna dopisnica goriske »Socca in »Edinosti«. Poslušala je tudi pesnikoviti, imela je tudi obsežno knjižnico. Zaduje čase ji je vid opasal, pa ni mogla preveč citati. Naj bi jo lahko domaća zemlja!

— Kanulnik. — Umrl je vzgoliteli in arhivar Francišek Svetlic, star 81 let. Pokojni zapuščta brata, župnika Josipa Svetlića v Divaci, Sožalje!

— Novi grad v Istri. — Teško noč sta prebila na morju Anđel Stanic in njegov tovariš, Zvečer sta se odpravila na lov v prav lepem vremenu. ki je bil kmalu spremljeno in morje je razburkalo premetavalo valove burke. Iz obloha valov se nikakor nista mogla rešiti in sta bila že na kraju svojih silnih, ko jih je rešil neki ameriški parnik, ki je pripil mlino.

— Podgrad. — Ko se je župnik Alojž Žgur vračal iz Ban. kjer je maševal, je padel s kolesta ta nesrečno, da si je zlomil ključnico.

— Praga. — V Pragi je umrl dr. teh. hon. causa Jan Vladimír Hecsky, star 82 let, ki je v mladih letih mnogo pripomogel pri graditvi Ljubljane in pri tvojnih Slovincih, kjer je bil deželni inžinir ter tudi predaval na politični. Pokojni je napravil načrt za ljubljansko oporo in za tržaški Narodni dom. Sožalje!

— Premantura. — Komesar ovdanjer našega odražo je javno predavanje 15. o. m. o politički situaciji i o nastojanjima Italije. Prisustvovala su sva školska djeca, neki penzionirni postar, učitelji i glavar sela.

— Premantura. — Cvih je dana v oro Peruško Marlin, zvan Tučina. Bio mu je pridređen velik sprovod na kojega su došli i mnogi iz obližnjih sela. — Počivao u miru!

— Premantura. — Od upale piuća umro je nadalje poznati Pere Jurin. Bio je najveći siromah u selu i dusevno nenormalan, ali je bio vrlo obiljubljen radi svojih šala i nesvjesnih protesta, koje se drugi nisu usudili izreći. Sprovod je bio vrlo lijep, a za pogreb su sečjali između sebe sakupili 300 lira. — Počivao u miru!

— Senožec. — Umrl je Stum Emil, posetnik in gostilničar, star 49 let. Zapuščta ženo in sina, edina. Sožalje!

— Trst. — Z dekretom je bilo na predlog Mussolinija odlikovano več poljedelcev, ki so se posebno iskzali, za »kmetijsko zvezdo« (stella al merito rurale). Med njimi je bil odlikovan Kožba Alfred iz Postojne.

— Trst. — Neznani tatovi so odnesli Dori Saviljevi za 12.000 lir draguljev in zlatnine, ne da bi odnesli pri tem tudi denarja, ki je bil zavrzan. Na mesto draguljev so postavili pismo, kler so razložili, »a so ostali dolžniki po neki njeni teti, ki je vse zapuščila Saviljevci. Policija polveduje za storilci.

— Tomaj. — Cerkev v Tomaju so zaprli, ker se je zvonik začel nevarno nagibati. Za popravilo bo treba 20.000 lir

drobnostih znano. Manj znano pa je življenje številnih raztresenih kolonij, čeprav ga ni skoro našega človeka, ki ne bi imel enega ali drugega izseljenca bodisi v Ameriki, Afriki ali drugod. Če se ozremo na najmočnejšo skupino v Severni Ameriki ki šteje, kot smo ugotovili, do 300.000 ljudi, vidimo da ti izdajajo med drugim pet dnevnih listov, več tednikov. Imajo 10 velikanških organizacij, ki štejejo do 150.000 članov in imajo okoli 700 milijonov dinarjev gruštenega premoženja. V Južno Ameriko, kamor se se selili zlasti po svetovni vojni naši ljudje iz Primorja in to predvsem v Brazilijo in Argentino so si tudi kmali uresili svoje kulturno življenje. Izdajajo več dnevnih listov, imajo svoja kulturna društva, svoje šole in igralo vidno vlogo v vsakem ozlju med tamkajšnjimi izselenci. Značilno je pri tem to, da so se izselili tja predvsem delavci in le malo intelektualcev, pa vendar ti ustvarili in kratkih desetletjih zelo mnogo.

— Nemčiji, kjer je štela prvotno naša slovenska kolonija okoli 40.000, je to število padlo na pod 30.000. Nemci jih vidijo celo samo še 17.000. Tudi tja si ustanovili izselenci okoli 60 društev in postavili na noze močno organizacijo, ki jih je medsebojno vezala. Vest-

falja in njeni rudniki so omenili za slovenskega izseljenca največje socialno nesrečo, katero je zajela v preteklije obliki naša moderna pesem. Danes je menda najmočnejša kolonija Slovencev v evropskih državah v Franciji. Skoro vsi ti so se izselili šele pred dobrim polu drugim desetletjem, a ostali so skoro nezpoznavni in pozabljeni kot naši ostali izselenci.

Preled o naših izseljencah, ki ga pri nas, je zelo površen. Namen je le opozoriti na to veliko rano našega naroda, ki lo skozl vsa desetletja tako zelo zanemarjamo. O svojem življenju in smrti odločuje narod sam. Njegova moč, ki lo ima za lahko rešute in obranila. Slovinci smo v tem ozrlu v teku zgodovine pokazali, da hočemo živeti in prebroditi smo mnogo težkih preiskusenih, ki so se valile preko nas. Tisoč let so bili Prekmurški Slovinci pod madžarskim bičem, a so se ohranili. Zdrav narod lahko vzdrži, a skrbeti moro tudi da ostane zdrav in da se zdrav ohrani. Če smo morda v svoji sredini ostali in se vzdržali preko vsega, čeprav okrajne, ne moremo s tem trditi, da se bodo ohranili tudi oni naši deli in posamezniki, ki živje dolje od nas. To tem bolj, če se mi zanje ne bomo zanimali in če jih ne bomo navezovali nase.

Problem B

Iz knjige

»Danger Spots of Europe«

Kot dodatek poglavju o jugoslovansko-italijanskih odnosih v pogovori dobi, katerega odlomek prinašamo pod naslovom »Anglezi o naši zemlji«, priložbeno primer B iz konce tega odlomka. Na mejah se, kakor smo videli, tuirajo mešanice ras. Vzemimo (v domišljiji) slučaj Cumberlanda. Njegovo prebivalstvo šteje 200.000 duš, od katerih je polovica Angležev in polovica Skotov. Normalno bi bilo mogoče pategiti mejo nekako po sredi grofije, toda zgodovinske pričke so ukrenile drugje. Cumberlandski Skotje so plemo kmotavcev in prebivajo skoro izključno v podeželskih okrajih. Angleži so se pa naselili skoro izključno v Carlisle, mestu te grofije, kjer so ustvarili prvotno tovarnico. Grofija tvori razumno uravnoteženo celoto — škotski podeželski okrajji dobavljajo angleškemu mestu grofije hrano, mesto pa zalaga podeželje z industrijskimi izdelki ter z vsemi ostalimi življenjskimi potrebščinami.

Bilo bi v gospodarskem pogledu blazno, ako bi ločili grofijo od njeneje mesta (podeželje od mesta) — za eno bi sledi skoro avtomatično polom. Skotska zalutava zase vsa grofijo, kajti 100.000 Skotov zavzema praktično celo njeno površino. Anglija pa zahteva vsa grofija tudi tega, ker prebivajo v mestu 100.000 Angležev in je mesto ravno toliko važno kot skupno ves ostali del grofije; zahteva mesto, ker je to brez dvoma angleško, grofija pa zahteva tudi tega, ker je ta bistveno važnost za preskrbo mesta. V vsakem slučaju, če že dopustimo zahtevu Angleže po mestu, lahko izvajamo, da mora grofija iz elementarnih zemljepisnih razlogov sprejeti usodo mesta.

Pravimo ta problem tudi z dveh vidikov: (1) Predstavljam si, da je Cumberland sedaj priključen Angliji in da ga sedaj zahteva Skotska; (2) obratno.

(Angleži in Skotje se morajo pri reševanju teh problemov naravno pokoriti vsaki nacionalni težnji. V slučaju težkoč razdelimo obe deželi v A in B. Ali pa presojamo probleme na oboju načinu — na pr. predstavljam si, da so podeželski okrajji angleški in da je mesto škotsko.)

Samo po sebi umijivi in lahki odgovor se ne bo ujemal s slučajem. Ni dovolj, da rečemo: »Ni potrebno, da problem sploh obstoji. Če je na obeh straneh nekoliko streljivosti, nima dosti pomena vprašanje, ali naj pripada Cumberland Angliji ali Škotski. Ta odgovor na žalost ne bo zadovoljil. Problem obstoji, a streljivosti ni. Nasprotno, pred petimi 20 leti sta bili obe deželi zapleteni v dolgo in briliko vojno.

Oglejmo si še eno možnost, ki se poraja iz tega problema. Grofija je v škotskih rokah. Toda fanatičnemu angleškemu patrijotu ne da mira dejstvo, da je Carlisle, zgodovinsko angleško mesto, pod tujo vlado. Zato zbere tolpo oboroženih irregularcev, vzkroka v Cumberland, zavzame Carlisle in ga obdrži. Je li bil on upravičen, da je napravil tu pohod? Če ni bil, ali mu se ga postavi pred sodišče radi umora, ker je zakril izgubo človeških življenj?

Jedan njemački primjer

Raznopravnost donosi Zvezik Josif Schindl, koji živi u Janu Tomiču, napisao je knjigu »Češki Nijemci u Banatu« (Deutschböhmen in Banat). — Knjiga je izdala Njemačka knjižara u Temišvaru Autor je u potažljivo prilagozio istoriju grupe sudetskih Nijemaca koji su 1827 doselili u sadašnji rumunjski Banat. U ovom pisane se zahvaljuje centrali »Abelje« se Bonifacija za Nijemce u Banatu u Berlinu, čijom pomoću je knjiga izšla. Bilo ova konstatacija mora da nas interesira. Izdaje ovu knjigu u ime dokazuje, kako se Nijemci brine za sudbinski i najvažnije grupe Nijemaca u Banatu. Tu se radi o sudbini 35 njemačkih porodica, čiji se broj u toku jednog stoljeća povećao na 506. Tim porodičnom posredstvom je knjiga od 238 strana vrlo osuđeno Abelju sr Bonifaciju osuđeno je postiti četa na intenciju njemačkih biskupa. Nisu iz datih da među 17 miliona njemačkih katolika u Banatu stoji vrši katoličku misli; ona se naročito stara da ovim katoličima osigura bogost i vjeronauk na njemačkom jeziku.

ANGLEŽI O NAŠI ZEMLJI

ODLOMEK IZ KNJIGE BERNARDA NEWMANA: „DANGER SPOTS OF EUROPE“

Angleški publicist Bernard Newman objavil je knjigo pod naslovom »Predel nevarnosti v Evropi«, (Bernard Newman: Danger Spots of Europe, London, Robert Hale, Limited, 102 Great Russell Street W. C., 1935). Od 204 do 216 strani prinaša avtor pregled italijansko-jugoslovanskih odnosov oziroma za Julijsko Kraljino in Dalnaco, iz tega poglavja prinašamo ta le odlomek:

Leta 1914 je bila Italija zaveznica Nemčije in Avstro-Ogrske. Ne glede na to pa je — čisto upravičeno — odločila, da bi stopila v vojno na tuji strani. Zavezniška pogodba ni v nobenem primeri predvidevala napadalne akcije, medtem ko je Avstrija stopila v vojno, ne da bi prej poskušala sodelovati z Italijo. Dalje je pogodba o zavezništvu določila, da ni v nobenem primeru naprejena proti Angliji. Ta izjema klavzula ni bila vseslova zaradi tega, ker je bila Italija na sveti obsezi obali izpostavljena na inost in nemost britanski floti, temuvar zaradi tradicionalnega prijateljstva med obema državama. Italija ni nikoli pozabila britanske moralne in materialne podpore tokom svoje dolge borbe za svobodo in že sama misel na vojno z Veliko Britanijo je bila izključena. Razmotrivanja o teh predvojni čustvih grenijo novejšo zgodovino?

Sprva se je domnevalo, da ho Italija ostala nevtralna, toda močne stranke so videli priloznost za dopolnitev italijanskega ujedinenja. Znanost število Italijanov je še živelo pod avstro-ogrsko vlado in če jih je bilo treba osvoboditi, je bil sedaj pravi čas za to, ali pa nikoli. Kakor v drugih praterih, je bilo barantisti z drugo stranko laže. Avstriji stavljene zahteve niso imele zadovoljivih odgovorov, dočim sta bili Velika Britanija in Francija gladko pripravili odstopni avstrijsko ozemlje. Z Londonskim raktom, sklenjenim v aprilu 1915, je bilo določeno, da ho Italija stopila v vojno na strani antante in da ho po ntem srečnem zaključku dobiti Trident, Istro in Julijsko Kraljino, severno Dalnaco, Valono (v Albaniji) in del Male Azije. Ni potrebno poudariti, da ta ozemlja po svojem obsegu »Jaleka prekasa ozemlja, na katerih so naseljeni Italijani.

Zato je Italija na mirovni konferenci zahtevala točno izpolnitev danih obljub. Toda predsednik Wilson je nasprotoval njenim zahtevam z nobilno odločnostjo — sel je pr. tem tako daleč, da je predlo mihove vlade izdal na italijanski narod svoje prošnje. Utemeljeval je svoje stališe s tem, češ, da ni nič vedel o teh tistih pogodbah, kar na teh vseeno ni zveljavilo! Veliko bolj mehan je bil razlog, da je Italija pristala na njegovih 14 točk ter da so ta načela prekrižala vse prejšnje dogovore. Če je že bilo temu tako, potem je bilo pač treba izpremeniti italijanske zahteve, ker meja na Breueri in Julijska Kraljina nista bili nič manjva v skladu s »korekturo italijanski mej na podlagi jasno razvidnih narodnostnih mej, ali z

avtonomijo narodov Avstro-Ogrske. Apel predsednika Wilsona je imel neupričajno učinke: prej so bili Italijani razdeljeni, znotraj krogi so bili naklonjeni za dogovor z novo Jugoslavijo; toda sedaj so bile vse stranke rdi obtoženege tona Wilsonovega apela tako razdražene, da se je moč italijanske vlade jako okrepila — proti Wilsonu!

Izplača se, nekoliko si ogledati karto Julijske Kraljine. Pod imenom Julijska Kraljina razumemo polotok Istro, ter Gorisko, Tržaško in Reško pokrajino — to je vse severo-vzhodno ozemlje, ki za jo dobila Italija. To ozemlje ima znatno število italijanskih prebivalcev, vendar so sedaj na njegovem večjem delu Jugoslovani v pretežni večini Mesta, zlasti v Istri, so večinoma in v pretežni meri italijanska, tako tudi zapadni obalni pas. Ostalo ozemlje bi moralo, če bi obveljali Wilsonovi principi, gotovo pripasti Jugoslaviji.

Jugoslovanska vlada je knalu stavila svoje zahteve. Komaj je bilo vojne konce, je že prišlo med Italijani in Srbi do »inčaltnov«, ki so bili čestokrat prav zvenilivi. Jugoslovani so zahtevali praktično vse ozemlje od stare italijanske meje. Priznali so sicer, da so Tisti in razni istrska mesta pretežno italijanska, vztrajali so pa pri tem, da je ves obkrožajoči okoli popolnoma jugoslovanski. Polozaj je bil zares močno sličen problemu B. Višje na severu so bile jugoslovanske zahteve bolj jasne, kajti vzhodno od Gorice in Trsta bistveno ni bilo italijanskega elementa.

Italijani so bili zaprepaščeni — izgledalo je, da so se vovejali zastopli Jugoslovani se že poglubi rano, ko so pričezali, da živi v predvojni mehai Italije še okoli 50.000 Jugoslovancev. To je čista resnica, kajti še prav pred kratkim se je okraj na severo-vzhodu Valona imenoval »Slavia Italiana« in je imel pretežno slovaško prebivalstvo. To je pomnilo, da so Italijani prišli z dežja pod kap. Če bi se nadaljevalo z določevanjem mej po Wilsonovi načelih, bi prišla Italija do tega, da izgubi še del svojih obmejnih pokraji.

V Julijski Kraljini kot celoti je bilo Hrvatov in Slovencev nekoliko več kot Italijanov. Ne homo se hudo zmotili, če trdimo, da je Slovencev in Hrvatov pol milijona, Italijanski podatki so v tem pogledu dočela neverodostojni, ker so vsakega, ki je znal nekaj italijanske, pristeli mehai Italijani. V neki hrvaški občini so Italijani nasteli med razmeroma številno avstrijskim »ano trinašt odrasli Hrvatov in tr Slovencev, ki so pa imeli nič manj kot 3.000 otrok! Hrvatje in Slovenci s gotovo plodni in mlitove družine so številne, toda tudi priroda ima pač svoje meje!

Vendar celo ljudsko število, izvedeno po teh metodah, je dalo kot rezultat skupa 377.000 Hrvatov in Slovencev. Po jugoslovanskih podatkih pa znaša njihovo število 600.000, tako da predstavlja število 500.000 pamenet kompromis. Steer pa nekaj tisocev več ali manj ne spremeni bistva argumenta.

Navzile nasprotovanju Wilsona je bilo v znatni meri ustreženo zahtevam Italije. Velika Britanija in Francija sta se zznali v neprijetnem položaju, ker sta dala Italiji določene obljube, da sta midobih njeno pomoč v svetovni vojni, sedaj sta želeli izpolniti te obljube kolikor sta mogli. Italija je bila že zvezovalna radi tega, ker je imel od zavezovalnega strškega ozemlja odmerjen le mikro-slovaški majhen del, in aspiracije glede Male Azije se knalo izgubile. Mirovna konferenca si je knalo ohraniti čisto vest tudi s tem, da je prisodila Dalnacoju Jugoslaviji.

Proti takšnemu poteku ni bilo kaj ugovarjati. Dalmatinci so odločno Jugoslovani in so veča hrvaška družje. Vendar pa so na morski obali majhne italijanske naselbine, ostanki iz dni, ko so Benetke gonovale na Jadran. Od teh naselbin je bila ena — Zadar — izročena Italiji, ostala obal je na bila priključena svojem naravnemu zaledju.

Jugoslovani niso priključili svezega nezadovoljstva spriči dopolnitve Julijske Kraljine Italiji. Radi kompleksnosti, ki so nastale z reškim vprašanjem, h kateremu se homo naknadno še vrnil, sta obe državi živeli več let v hudem medsebojnem sporu, pri katerem niso izostala nasilja na obeh straneh. Oglejmo si nekoliko položaj 500.000 Hrvatov in Slovencev, vključenih v italijanske mehai, od katerih so največja večina četrtni Slovencev, kajti mehai teže v pretežni dolžini ob sosednji Sloveniji.

Ko sem potoval po Evropi, sem slišal umogo pritožb od manjšin v vseh državah. V povojni dobi je bilo pač pričakovati kaj takega; omenil sem že, da je jako lahko dejati, da bi ne bilo nikoli težko med narodi, če bi ti hoteli sodelovati v prijateljski in s streljivosti. Streljivost je najredkejši pojav v kontinentalni Evropi. Kljub potrebnemu znatnemu odbitku na račun pretiravanja, sem moral priznati, da usoda Jugoslovancev v Italiji ni bila ravno srečna.

Ko so bile na mirovni konferenci ustvarjene male države, ali so se pa razširile, so vevale posrbehte, da so bile v nitovne pogodbe vseseno klavzule o narodnih manjšinah. Na podlagi teh klavzul so morale male države jamčiti manjšinam enake pravice in prilike kot lastnemu narodu. Priznavamo, da se je v nekaterih slučajih izkazalo, da te klavzule niso bile vredne papirja, na katerem so bile napisane, pa se temu ni čuditi, menda pa je treba to ohažavati.

Toda Italija kot vevleda ni bila pozvana da medseba kakeščenki dogovor o manjšinah. Zgodovinska država s tako obsežno kulturo in starodavno civilizacijo ni potrebovala pravnih obveznosti, ki bi jo prisilile, da bi postopala liberalno s svojim podrejenimi narodi. Italijanska vlada je to tako potrdila: »Pripadniki drugih narodov, ki so »doležni z nare morajo videti, da nam je tuje vsako stremenje po zatiranju ali raznarodovanju; da budo spoštovane njihove kulturne ustanove in »bajo vezik ter da bodo dočezni vseh priviležij naše liberalne in demokratične restave.

VAŽNI DOGADAJI U PAR REDAKA

ENGLJESKA UVELA VOJNU OPČU DUŽNOST

— ENGLJESKA JE UVELA OPČU vojnu dužnost prvi put u povijesti Engleske.

— Čehoslovaki v Ameriki so imeli od 18 do 20 t. m. kongres v Chicago, udeležilo se se kongresa vse češkoslovaške organizacije vzhodnoga dela Zauženih država Severne Amerike. Na kongres so dospjele tuđi podkarpatsko-ukrajinske organizacije. Ustanovili su češkoslovaški narodni svet pod vodstvom bivšega prezidenta ČSR dr. Beneša. Za Čehoslovake v Kanadi po posebno zborovanje v Montrealu.

— Veliki vojni pregovori pod pretsjedanjem kancelara Hitlera održavaju se u Berlinu. Sudjeluju njemački, talijanski i španjolski generali.

— S talijanskim ministrom vanjskih poslova Cianom sliže u Berlin i tajnik fašističke stranke ministar Starace. Razgovarat će o izvaji kancelara Hitlera, koju će ovaj dati 28 o. mj.

— Bugarski ministar pretsjednik izjavio je pred parlamentarnim odborom za vanjske poslove, da Bugarska nije za sada angažirana ni za jednu ni drugu osovinu i da će narodno Sobraenje jedino riješiti na koju će stranu Bugarska. Podvukao je velik značaj paktova prijateljstva s Jugoslavijom i Turskom.

— U cijeloj Italiji a naročito u Rimu, proslavljena je 22 o. mj. 2892 obljetnica ustanovljena Rima takozvani Natale di Roma.

— Institut za američko javno mišljenje izvještava da je 73 posto američkih građana nakon jedno međunarodnoj konferenciji, koju je Roosevelt predložio u svojoj poslanici totalitarnim državama.

— U pregovorima između Londona i Moskve londonski listovi pišu, da se sada radi na novoj kombinaciji, koju bi se dobilo pristanka Poljske i Rumunjske za vojnu saradnju Rusije u slučaju rata.

— Pariški »Journal« potvrđuje vijesti iz japanskog izvora, da će jedna veća japanska ratna flota doskora stići u Sredozemno more.

— Vijest o imenovanju talijanskog ambasadora Giacomina za zastupnika kralja u Albaniji primljena je u cijeloj Albaniji s oduševljenjem, javlja agencija »Stefania«.

— Slovačka vlada obustavila je djelatnost Udruženja mađarskih kulturnih društava u Slovačkoj.

— Albanski ministarski savjet imenovao je Mussolinija za počasnog gradjanina svih albanskih gradova, a Grofa Ciana za počasnog gradjanina Tirane.

— Generalni tajnik fašističke stranke Starace stigao je u Tiranu, gdje je osnovao novu albansku fašističku stranku. Tajnikom Fašističke stranke imenovan je dosadašnji prefekt Korče, Albanac. i to u rangju ministra.

— Francova vlada u Burgosu izdala je dekret s odredbama o načinu kako će banke i upravne vlasti vratiti imanja i privatnu imovinu: bivšem kralju Alfonsoz.

— Pregovori o vojnoj saradnji između Engleske, Francuske i Sovjetske Rusije, po vijestima iz Pariza, teku povoljno i nalaze se u završnoj fazi.

— U mnogim mjestima Algira održani su protestni zborovi protiv okupacije Albanije od strane Italije.

KO SE RADJA U ZADRU

Zadarski list »San Marco« od 12 o. mj. donosi demografski bilježen, kao što to čine redovito svi talijanski listovi. Toga dana su se u Zadru rodila sljedeća djecka (Popis je tačno onako kako stoji u »San Marco«):

- Berkie Zorka di Luca, Curkovic Giuseppe di Antonio, Bajlo Grazietto di Giuseppe, Destich Eugenio di Girolamo, Antislin Maria di Giuseppe, — Alic Ljuba di Giovanni, Kardun Gregorio di Marco, Lorunov Nando di Francesco, Hordov Giovanni di Spetko, Ghiglianovich Pasquale di Giacomo, Duicella Renato di Giacomo, Sikić Mira di Miro, Silvia Grdovic di Gregorio.

NEPRONADJENI

Riječka Vedetta d'Italia« od 9 o. mj. donosi popis 97 osoba pod gornjim naslovom. U uvodu tog popisa, koji počinje s imenom Aibel Voimir, a srijava sa Zullich Giovanni, kaže se doslovno:

»Ne može se pronaći sljedeća lica koja nisu, usprkos posebnih poziva, podigla člansku kartu P. N. F. za XVI godinu.

Istarski duet

izvodili su na priredbi istarske narodne nošnje i pjesme u Puli 21 o. mj. Sudjelovali su iz Parca, Rovinja, Buja, Vodnjana i Pirana s talijanskim pjesmama, a jedan muškarač i jedna ženska iz Rovinjskoga sela otpjevali su istarski duet, dakako s talijanskim tekstom.

Učiteljske zadeve

OPOZORILO ZVEZNEGA VODSTVA

Na podlagi 44 in 124 88 finansičnega zakona za leto 1939-40 se počasi pripravljajo v prosvetnem ministertvu odloki za postavitve naših učiteljev dnevničarjev in kontraktualcev. Zvezno vodstvo neprestano hudno zasleduje to delo in skusa, da bi se zakonske odredbe tolažile čim bolj v korist za naše učitelje.

Kot izvešča iz dosedanjih predprijav ne bo večjih težkož za priznanje službenih let v Italiji in omlah v Jugoslaviji do februaria 1932 leta. Kasnejša kontraktualna leta pa zaenkrat ne bodo mogla biti priznana, ker se kontraktualne pogodbe, po krivdi raznih činčiteljev, niso podaljševale in pa ker je stopil v veljavno novi zakon o osnovnih šolah.

Med dnevničarji in kontraktualci je nekaj učiteljev, ki niso mogli napraviti dopolnilnega izpita iz predmetov nacionalne skupine, ker jih niso pustili kratkoročno k izpitu. Da ne izgubijo junjskega roka za plačanje izpitan in s tem zopet eno leto, morajo čimprej napraviti prošnjo na prosvetno ministertvo, da jim izda rešitev o nostrifikaciji. Opozorjamo pri tem, da ni potreba originalnega materičnega spričevala iz Italije overjavljati pri konzularnih oblasteh, ker velja v tem oziru konvencija o pravni i sodnijski zaštiti, sklenjena z Italijo, od 6 IV 1922, zakon od 11 III 1930 (Službene novine br. 42 XI 63 od 24 II 1931). V prošnji za določitev ranga šola za nostrifikacijo naj zato vsak posameznik navede omejenjen konvencije, da ne bi mu dokumenti vršili ali pa sploh redno prošnje zavlačevali. Kdor ima originalno materično spričevalo v prošnji za postavitev na ministertvo, ga ho dobiti vrnjena, da ga ho lahko priložil prošnji za nostrifikacijo.

Ker težijo prošnje naših učiteljev že dalje časa na ministertvo, so tačas nekateri dokumenti že zastareli in jih ho potreba obnoviti. Ti jim bodo vrnjeni za izmenjavo z novimi.

Učiteljem, ki so že položili dopolnilne izpite, ho poslato ministertvo njihova spričevala o dopolnilnih izpitnih posvjetnem svetu na naknadno odobritev.

Učitelji, ki imajo izdana potrdila o službovanju na zasebni slovenski šoli v Trstu, morajo ta potrdila zamenjati s potrdili izdanimi od vodstva CM Sole, ker je samo ta priznana.

Radi slino strogega pregledavanja spisov v zvezi s postavitvami od strani Glavne kontrole, ho trajato reševanje posameznih slučajev par mesece, tako da se s faktično rešitvijo prošenj za postavitev ne more računati pred letošnjo jesen.

Z sekretarijata Zveznega vodstva).

UDIO TALJANSKOG KAPITALA

Časopis za tešku industriju »Metalurgija« (Beograd) donosi pregled udjela stranog kapitala u industriji u Jugoslaviji. Izmecdu 18 država koje su plasirale svoje kapitala u industriju Jugoslavije, Italija je na petom mjestu sa 73 milijuna dinara u akcijama (3,34%) i 313 mil. kredita (12,59%) ili ukupno sa 447 milijuna dinara (9,47%), dok je Francuska na prvom mjestu sa 20,64%, a za njom dolaze Engleska, Švajcarska i bivša Česloslovačka.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

JOŠ JEDNA OMLADINSKA SEKCIJA

Kad je prije tri godine naša omladina počela da stvara svoje mlade organizacije i kad se u njih počeo rekrutovati sve veći broj mladih pozitivnih snaga sa određenim ciljem, koji mora biti superioran svakom svjetsnom emigrantu, da radi i da se bori za prava svog potlačenog naroda, bilo je dosta takvih koji su to eljelo kretanje promatrali sa izvjesnom dozom ironije i uvjerenjem da je to obični pubertetski impuls, koji će splahnuti u nakraće vrijeme. Bila je i takovih koji nisu birali sredstva za ometu i sam početak rada, jer je svaki rad, pa bio on i trenutane, ometan spokobni agoniji društva čiji su predstavnik bili oni. Privuknuti na nared sa prirodjenim pševajanjem, ulazili su u društvenu upravu radi titule a ne radi funkcije i kao takove smetao im nastup omladine, koja dolazi sa novim nazorima i novim sistemom rada, koji je po njihovim nazorima, poguban za društvo i radi toga treba sprječiti svaku akciju omladine. Omladina opet uvjeren da da društva takova kakova jesu, ne smiju davati pečat našoj emigraciji, prionula je intenzivnijem radu, koji je do danas pokazao zamjerne uspjehe. Na svaki način, a posebno na našem emigrantskom.

Trebalo je punih dvadeset godina da do toga dodje. To je i razumljivo, jer generacije, koje su dolazile, nisu jednaduput mogli vidjeti griješke naših samozvanih vođa, s razloga, što je naša omladina pridolazila postepeno preko granice i trebalo je vremena dok se snala u tom haosu. Medjutim plet tregodnšnjeg rada dokazao je da omladina velik ispravnim putem i da je ona bila veći nedostatak u prošlosti. Omladinski pokret nije našao na simpatije samo kod omladine, nego i kod starijih emigranata, osim iznimaka, jer su utijeli da je problem kojeg si je omladina postavila, problem starih i mladih, da je jedinstven za našu cijelu emigraciju. Radi toga svaka emigrantska jedinica, koja još nije prikupila omladinu u svoje redove potrebno je da to što prije uradi i osnuje sekcije, kako bi ove, povečane u jedinstvenom frontu, mogle se što uspješnije boriti za prava svoga naroda.

23 IV osnovilo je društvo »I. T. G.« u Karlovcu svoju Omladinsku sekciju. Društvo »I. T. G.« u Karlovcu brojčano spada medju naše najmanje savezne jedinice, ali po radu i emigrantskoj svijetlosti, medju najjače. Društvo je u svoju žensku sekciju okupilo lijepi broj članica, koje s ljubavlju vrše svoju emigrantsku dužnost, na kulturnom i propagandnom polju. Pjevački zbor društva bit će danas suza dostojan reprezentant naše vokalne muzike u ambijentu u kojem se nalazi a i izvan njega. Knjižnica, koju društvo posjeduje, je uzorno uređena, a imade i vrlo aktuelnih knjiga, koje članovima pružaju duševnu okrijepu. Napokon došli su u osnovu omladinska sekcija, koja će okupiti u svoje redove cjelokupnu emigrantsku omladinu iz Istre, Trsta i Goriske. Pri osnutku sekcije bio je predstavnik Radnog odbora i predstavnik Omladinske sekcije iz Zagreba, koji su obrazložili drugovima i drugaricama iz Karlova važnost omladinskog pokreta kao i njegovu organizaciju, napomenuvši da će i Radni odbor i Omladinska sekcija iz Zagreba biti u najintenzivnijem kontaktu sa njihovom sekcijom i iel im na ruku što se tiee usmenih novina, vijesti itd. Prve usmene novine predriče će sekcija 6 V u zajednici sa zagrebačkom sekcijom. Predavanje će održati jedan omladinac iz zagrebačke sekcije, a ostali dio programa ispunit će sami. Na te usmene novine stiel će i prilican broj omladinaca i omladinki iz Zagreba, što će biti od vrlo velikog značaja za sam omladinski pokret, jer će se tu po prvi put sretnuti dvje sekcije i uspostaviti najbližiji kontakt i međusobno poznanstvo.

Kako vidimo omladinski pokret se neprestano širi. Radni odbor koji imade svrhu da osnuva Omladinske sekcije uputio je u nekoliko navrata apele na vasa naša društva. Nekoj su te pozive shvatila ozbiljno i ispunila svoju dužnost. Apeliramo i na ovom mjestu na bratska društva da ona, koja još nemaju omladinske sekcije, neka ih osnuju što prije, jer će time najviše dokazati kompaktnost i solidarnost u borbi za našu domovinu.

OSIJEK SLIJEDI ZAGREB

Osijek, 19 travnja 1939. — Potpuno i pševjetno društvo »Istria« u Osijeku održalo je dana 16. o. ml. sastanak sveukupnog članstva, na kojem je pročitana rezolucija društva »Istria« iz Zagreba od 19 ožujka 1939 godine te je nakon toga sa odusvjetljenjem jednoglasno donesen sljedeći zaključak:

Prosvjetno i potperno društvo »Istria« u Osijeku na svojem društvenom sastanku sveukupnog članstva održanom dne 16 travnja 1939 godine u društvenim prostorijama, raspisivajući o rezoluciji društva »Istria« u Zagrebu od 19 ožujka donijelo je jednoglasno »ZAKLJUČAK«:

1. Društvo »Istria« u Osijeku potpu-

no odobrava rezoluciju društva »Istria« u Zagrebu od 19 ožujka 1939 i sa zadovoljstvom konstatira, što je prvo tu rezoluciju donijelo baš društvo »Istria« u Zagrebu kao naša najveća emigrantska jedinica.

2. Društvo »Istria« u Osijeku polazi u svome radu sa činjenice, da su istarski Hrvati (odnosno Slovenci iz ostalih krajeva pod Italijom) tek dio hrvatskoga naroda (odnosno slovenskoga naroda).

3. Kao predstavnik jednog dijela hrvatskog naroda, članovi društva »Istria« u Osijeku smatraju, da je njihovo mjesto u redovima hrvatskog naroda.

NAŠI POKOJNI

† IVAN KATIČIĆ

Novi Sad, 19 aprila 1939 god. Noćas je ispušio svoju plamenitu dušu Ivan Katičić kožarsko-sedlarski majstor, koji je rođen 1874 u Pazinu.

Pok Katičić još kao mladić napustio je svoje rodno mjesto Pazin i pošao u »svište« da sebi stvori egzistenciju. Pošto se smjestio u arsenalu u Puli gdje je izučio kožarsko-sedlarski zanat, ostao je tamo sve do 1920 god, kada je iz arsenala otpušten, došao u Novi Sad da odvječi među braćom.

Još kao mladi arsenalni radnik pok. Katičić oženio se sa tada mladom i lijepom Marijom Berteša, koja ga je zaokružila mnogobrojnom djecom, koje je sve školovao i primierno uzgojio a kćeri poučavao. On se cijelog svog života unio i borio za našu lihej za sebe i mnogobrojnu porodicu, a sada kada je sve zvedio, da pod stare dane privede udobni život u krugu svoje žene Marije, kćeri, zivota i mnogobrojnih unučica, naš dragi Nono ostavio je ovaj svijet daleko od rodne grude, naše liheje Istre, koji je neizlječivo volio i za njome Szuznu.

Na spravdu pok. Katičića imale su nučesca svi Istarski i Istranke kao i mnogobrojno građanstvo grada Novog Sada.

Laka mu crna zemlja, a porodići našo iskreno saučesće. A. M.

† IVAN ŠKEDELJ

Trst, aprila 1939 — 19 aprila t. l. je umrl v Trstu v visokj starosti 82 let čevljarški majster Ivan Škedelj. Bil je dana iz Moravac na Krauskom, v Trst je prišiel že kot 12-letni deček, kjer se je izučil za čevljarja. Pozneje je otvoril lastno delavnico. Bil je več let odbornik Belavskega podpornice in bralstva društva ter nekaj časa njegov književodja. Udeležoval se je kot odbornik tudi v čevljarški zadrugi. Njegov sin Ivan je bil od posebnega tribunala obsoben na 5 let leče in je tri leta resnično tudi odsedel.

Iz društva »Istra« u Zagrebu USMENE NOVINE

Omladinska sekcija će održati u subotu svoje redovite usmene novine. Pševizav se članovi da prisustvuju u što većem broju. Tema predavanja bit će vrlo interesantna. Odbor

DIPLOMA

Dne 20. o. ml. diplomirao je na čast ing. građevina G. Šmiljan Pa j a i l i ć, rodom iz Berseča, sin G. Nikole Palalića, um. učitelja i našeg povremenog suradnika. — Čestitamo!

IZ UPRAVE

Bajec Ivan — Lepi dob — Vaša naropnina je plaćena do 31. XII, 1939. Radoslović Ante, profesor - Bječvar — Preplaćena plaćena do 1. VII. 1939.

FOND »ISTRE«

Krebelj Marjia — Maribor — Dln 10 — Golmajer Bogdan — Šimleca — Dln 10 —

ROŽENICE NA GRAČANSKOJ PIRAMIDI NA IZLETU S OMLADINSKOM SEKCIJOM

Skoro svakog tjedna objavljuje naša omladina iz zagrebačkoga društva »Istria« u našem listu da priredjuje izlet tu i tu nedjelju. Prošloga tjedna je bilo nadodano da se ide na Gračansku piramidu, da je to blizu i da se može povesti i djecu.

— No, to je nešto i za nas »turiste«, rekao sam sam sebi kada sam to pročitao. — Tamo kuda idu i djeca, mogu da se deguraju i ovakovi turistički trećeporivci kao što sam ja. A još ako je na svakom milijakazu (a na kilometar dolazi deset tih milijakaza) po neka kréma, ili barem neki skromni »bufetčić«, tada taj turistički krizni put postaje pomalo i prijatan.

I tako odoh ja u nedjelju na izlet s omladinom. Zapravo ne s omladinom, jer omladina se sakupila već u 7 sati na Jelačićevom trgu, a ja sam jedno par sati kasnije poduzeo taj put. Ne može se tako naprećae. Treba sve pažljivo spremiti, treba usput da se čovjek bar dva puta prije odlaska porječka sa ženom, a i na prozor treba se nadivriti barem desetak puta, jer vrijeme je kao i ove moderne djevojke ili kao nečija poltuka — nikada ne znaš na čemu si. Kada misliš da je većina osigurana, bjem za 48 sati a ono ti iznenada zapljušti neki pljusak s propisanim gromovima, a ti se onda sušiš ili — pročitaj izjavu u parlamentu.

Vrijeme je bilo nekako mlhensko — neko varavo sunce igralo se skrivajući, izmedju oblaka, ali trebalo je iel. »Moja omladina« — to jest žena i ono ostalo — tapkalo je nestrpljivo nogama u hodniku, dok sam ja već po treći put svlačio prsluk i ponovno ga oblačio. Napokon prestao dugog i mučnog savjetovanja, otpuatio sam se bez prsluka. Ali

i ovdje se pokazalo da duga savjetovanja ne vode ničemu, jer sam se već sa ulice morao ponovno penjati na treći kat da po četvrti put obučem prsluk.

Tako je naredila žena. Ona je, nalme kao i Engleska — uvijek ima zadnju riječ.

Putem je bilo veselo — gradska općina je unajmila automobile i motocikle da jure baš onim cestama kuda smo mi išli kako nam ne bi bilo dosadno. A usput smo se vježbali u obrani od zračnih napadaja — zaustavljali smo dah i pretvrali rupčice i kape u usta dok smo tretirali opasne zone krate proširne (što je imalo da markira zone zasieene otrovnim plinovima). Uz to smo skakali s jedne strane ceste na drugu — to su oni na motociklima imali »zadatak da na »pislu« na juturnju »gimnastiku«.

Da nije bilo mega šuma koji se eljelo vrijeme sa mnom prepirao da Sava teče uzbrdo, jer da mu je tako učitelj kazao, početak toga izleta bio bi zaista veselo.

Prolazio je tako milijakaz za milijakazom, krčma za krčmom i »bufet« za »bufetom«. Pred svakom tablom bi usporio korake, ali žena mi je tako lijepo i uvjerljivo dokazala da bi bila prava grehota i opasnost po zdravlje stati negdje uz cestu i gutati prašinu, kada je tako lijepo sjesti negdje u šumi i otvoriti »ruksak« (kojega sam, dakako, ja nosio) i u miru božjem pojesti ono što je ona spremila, da me odvratila, za to jutro, od kriva puta.

Ali bez kriva puta nije moglo da prodje.

Dodjemo tako do mjesta gdje se cestita dijeli u dva kraka. Stali smo na odlučni. Svi su htjeli na lijevo, ali ja sam odlučno skrenuo na desno. (Vrag

bi ga čmao, takva su vremena, pa je bolje izbjegavati putove, koji zvuče nekako subverzivno). I dakako — pogriješio sam. Trebalo je iel lijevo. Kada mi je situ prigovorilo da su tamo bili oni »crnkovi« koje planiraju zovu markacijama, i da je trebalo otići tle, ja sam »g« ponudio da nije dobro iel po markacijama, jer da markacije vode — no, dalje mi nije dala žena da govorim, jer su nas sustigla dvojica u nekim sumnjivim »halbecim«.

Kada smo nekako na čoravo došli opet do nekog raskršća i vidjeli opet neku markaciju na desno, ja sam odlučno skrenuo na lijevo gdje nije bilo markacije, i ovog puta sam pogodio.

Još malo — i začujemo roženice.

Buka i vika — djeca naganjaju loput (ostavio im Blažina kada je otišao u »vojsku«). Kosmina igra na travi »tršetice« s još nekima — a do njih duvaju Kilman i Hrvatini u roženice. Par curica pleše pod roženice neki amčični za grebački balun, dok se tri četiri grupice natječu ko će prije isprazniti flašu.

Naši su — hurra!

Dok smo ispraznili »ruksake«, Bekar već slaže zbor i domala zaori pjesma. Kilman i Hrvatini ostavljaju roženice, pa Červar kuša s Kilmanom »Zaspal Pavce«, Zatim zbor, pa gitara i mandolina. Svira jedan asimilirani Istranin — Zagorac je, ali se uvijek družl sama s našim omladinicima, s njima pjeva i ide na izlete, a Brajšini »Slavna zemljo, Istro mišice« pjeva tako odusvjeteno, da bi čovjek rekao da je vidio barem pazinskog Fojbu.

Dok mi tražimo neko zakonjeno mjesto, jer neki hladni vjetar počinje da nam ježi kožu, Kilman i Labujan hvataju roženice. Nekako čudno odjekuju te roženice ovdje na ovom vrhuncu s kojega se u dolini vide redovi gračanskih djevojaka u bijeloj pisanoj narodnoj nošnji. Resko odzvanjaju ti »naši stari glasi« u ovom humovitom i šumovitom pejsažu — kao da su roženice preostre za ove valovite humke, a preslaže za onaj crvenkastki »bukurić«

po 6 dinara litra, što nam ga nudi Andica.

Dok vjetar postaje sve hladniji i oštriji, nalazi Grcsanin Mikulu sa »svetom« omladinskom sekcijom. A s njima i »sribe« Klemente. On je prebacio »ruksake« preko ramena kao bisage i iel je došao, već je počeo raspitivati za najkraći put do krčme. (Ali, istini za volju, vino je bilo za Mikulu i njegovu »sekciju«).

Kada smo popili i Mikulin tekući provijant, počeli smo sakupljati djecu koja su »bratvala« po cijelom brljeju. Bekar i Ana su ih svrstali sprjedna, za njima roženice, pa gitare i mandoline, a iza njih mi ostali. I s nama svima, dakako pjesma. Jer tako »produžiti« naš uskoj stazi mogli smo iako »zbjegnuti« Bekarovom ili Joškavom dirigentskom kom. pa bi svako pjevao onako kako ga je Bog stvorio pjevačem.

Prolazeci kroz selo Gračane, roženice su svirale, a mi za njima. Ljudi su se zaustavljali i komentirali. Odjednom eljela grupa stane.

Već ste se sigurno dosjetili — bila je gostiona.

Trebalo je vratiti flaše što su ih neki usput posudili. Samo flaše vratiti i odmah natrag.

I tako je, zaista bilo. Samo što je vraćanje trajalo dva sata. Za vrijeme »vraćanja« flaša« zbor je otpjevavao nekoliko pjesama. Iz drugih soba »bratvala« vrata i prozora. Jec i plačuju i prozori u drugu stranu i mlesak. I za roženice je bilo nadiviranja na Kilman i Hrvatini zasvirali, prozori i vrata su se zatvorili. Neke mi Mate Balota oprestu, ali tako je bilo — činjenice su činjenice. Medjutim, roženice su nam bile barjak. Kada su neki seljaci do i da čuju, pitali su odakle smo. I stavili svoje komentare — požalili su nas.

Kući se išlo po taktu muzike. Bilo je zaista veselo na tom izletu. Drugi put dodite i vi!

»Stari planinar«

Urednik: FONE PERUSKO. — Odgovorni urednik: IVAN STARI, Zvonimirova ul. 48. III kat. — Vlasnik i izdavač: Konzorzi »Istria«, Masarykova ul. 28, II. spr. telefona 67-69. Tisak: Jugoslovenska štampa G. d., Zagreb, Masarykova ul. br. 42. — Za tiskaru odgovara: Rudolf Poljanović, Zagreb, Bica br. 131. »Istria« tiskao svako tjedno u petak. — Broj otkovnog računa: 3288. Pretplatna, za otvrdni godinu 48 d. za pola godine 24 d. za tri mjeseca 12 d. — Oznaci se računaju po štamci.